

Jörg W i e n e r s (Hrsg.), *Handbuch der Telefonseelsorge*, Göttingen 1995, ss. 272, Vandenhoeck & Ruprecht.

Od wielu lat zarówno w krajach Europy Zachodniej, jak i w Stanach Zjednoczonych zwraca się dużą uwagę na potrzebę i znaczenie oddziaływania personalnego. Człowiek pragnie bezpośredniego kontaktu z osobą, która dzieląc jego system wartości, pomoże mu przetrwać trudności życiowe oraz ułatwi pogłębienie życia religijnego. Wielu autorów sugeruje potrzebę ubogacenia form i metod oddziaływania współczesnego duszpasterstwa, korzystając z osiągnięć nauk humanistycznych, a zwłaszcza psychologii, pedagogiki i socjologii. Wśród wielu form duszpasterstwa indywidualnego wskazuje się w sposób szczególny na poradnictwo indywidualne, do którego zalicza się duszpasterstwo przez telefon.

Recenzowana książka to dzieło zbiorowe, wydane pod redakcją J. Wienersa wykładowcy psychologii pastoralnej w Bonn. Kilkunastu autorów zaangażowanych w prace telefonu duszpasterskiego na terenie Niemiec przedstawia w sześciu rozdziałach zagadnienia związane z tą nową formą poradnictwa indywidualnego.

W pierwszej części (s. 10-31) I. Habenicht wprowadza w koncepcję telefonu duszpasterskiego, przedstawiając jego genezę i rozwój. Zwraca uwagę na koniec XIX w., kiedy to protestancki duchowny H. Warren w Nowym Jorku rozpoczął pierwszy *most kontaktowy*, używając do tego celu telefonu. Inicjatywę tę podjęto w szerszym zakresie dopiero w 1958 r. zakładając w Los Angeles pierwsze Centrum Zapobiegania Samobójstwom. W Europie – jak pisze Autor – rok 1953 wpisał się jako początki duszpasterstwa przez telefon. Pastor West umieścił w londyńskiej gazecie ogłoszenie; „Zanim popełnisz samobójstwo, zadzwoń do mnie” Równoległe pracę w tym zakresie podjął anglikański duchowny Ch. Varah. Utworzył on narodową organizację The Samaritans, jak również międzynarodowy związek Samaritans Worldwide. Autor stwierdza, że Varah uważany jest dzisiaj za twórcę zorganizowanego duszpasterstwa telefonicznego. Celem działań, szczególnie akcentowanych w Samaritans było zapobieganie samobójstwom. Jeżeli było to możliwe, kontakt telefoniczny prowadził do kontaktu twarzą w twarz. Anonimowość jest więc tylko w pierwszej fazie. Osoby mające problemy życiowe, ale bezpośrednio nie zagrożone samobójstwem, nie są przedmiotem działań Samaritans. W historii telefonu duszpasterskiego w Niemczech Autor wskazuje na kilka faz: 1. Faza tworzenia (lata 1956-1972), 2. Faza rozwoju (1972-1981), 3. Faza konsolidacji (1981-1989), 4. Faza nowego kierunku działania w dawnych Niemczech Wschodnich (od 1989), 5. Faza przystosowania do nowej sytuacji.

W drugiej części podręcznika (s. 22-78) kilku Autorów (J. Wieners, U. Müller, H. Seidlitz, Ch. Weiss) porusza zagadnienia kształtu pracy w duszpasterstwie przez telefon. Główną uwagę zwracają tutaj na prowadzących. Oprócz gotowości podjęcia takiej służby na rzecz człowieka w potrzebie istnieje konieczność rzetelnego przygotowania. Może czasami charyzmat i życiowe doświadczenie są ważniejsze niż przygotowanie teoretyczne, stwierdzają Autorzy, jednak nie należy zapominać o kształceniu. Podstawowa wiedza w zakresie psychologii, socjologii oraz pomocy socjalnej może przynieść wiele dobrego w poradnictwie telefonicznym.

Zagadnienie organizacyjne telefonu duszpasterskiego podejmują Autorzy w trzecim rozdziale (s. 79-105). M. Horstman wraz z G. Kenner omawiają instytucjonalną strukturę pracy przez telefon. Zwracają uwagę na szczególną pozycję lidera, do którego zadań należy: odpowiedzialność za 24-godzinną dostępność telefonu duszpasterskiego, nabór, wybór i kształcenie nowych współpracowników, grupowe i indywidualne zajęcia warsztatowo-szkoleniowe, poradnictwo psychosocjalne, prowadzenie zebrań zespołów i kręgów dyskusyjnych. S. Schohe i T. Weber przedstawiają strukturę organizacyjną telefonu duszpasterskiego w Niemczech. Istnieje wypracowana reguła powoływania do życia centrali poradnictwa przez telefon na terenie zamieszkałym przez przynajmniej 250 tysięcy ludzi. Jest to ważne ze względu na nabór kandydatów do pracy oraz kosztów połączeń telefonicznych. Główny ciężar pracy podejmują dwa największe Kościoły w Niemczech – katolicki i ewangelicki. Charakter ekumeniczny ma ponad 50 ośrodków duszpasterstwa przez telefon, natomiast 27 prowadzi Kościół ewangelicki, a 9 Kościół katolicki. Od 1975 r. wydawano czasopismo poświęcone temu zagadnieniu pt. „Informationsdienst Telefon Seelsorge”, a od 1984 periodyk „Auf Draht” Istnieje Międzynarodowa Federacja Związków Telefonu Duszpasterskiego. Wśród jej zadań wskazuje się na pomoc w organizowaniu tej

formy poradnictwa indywidualnego w Europie Środkowo-Wschodniej, reprezentowania na płaszczyźnie politycznej wobec Uni Europejskiej oraz wobec spółek telefonicznych w Europie.

W. Altpeter w kolejnym rozdziale książki (s. 105-123) porusza zagadnienie otwartości w duszpasterstwie przez telefon. „Czyń dobrze i mów o tym” to hasło winno przyświecać opiece pastoralnej przez telefon. Tylko w jednym roku (1993) prawie 787 tysięcy osób dzwoniło na krajowy numer telefonu duszpasterskiego, co świadczy o szerokim rozpowszechnieniu istnienia tej instytucji w świadomości społecznej. Autor jednak nie zadowolą się powyższymi statystykami. Szuka możliwości szerszego dotarcia do człowieka poprzez *mass-media* oraz reklamę – telewizyjną, radiową, prasową, plakatową.

Telefon jako medium to temat poruszany przez J. Hornschuha i W. Korstena w piątym rozdziale podręcznika (s. 125-150). Telefon jako narzędzie w procesie komunikacji rozpowszechnił się błyskawicznie. Posiadanie telefonu nie jest żadnym luksusem, ale – jak twierdzi Hornschuh – potrzebą socjalną, gospodarczą i psychologiczną. Cytuje za Beckiem, iż użycie telefonu ma najczęściej dwa podłoża: racjonalne (np. wezwanie pomocy, szukanie informacji w instytucjach państwowych), i emocjonalnie umotywowane użycie (np. spontaniczna pogawędka). Autor pisze również o uwarunkowaniach rozmowy przez telefon (kiedy, jak długo najczęściej rozmawiamy) oraz wskazuje na kilka zasad prowadzenia takiej rozmowy. Korsten ustosunkowuje się do przełomu technicznego w dziedzinie telekomunikacji. Przejście z systemu analogowego do digital, powstanie zintegrowanych systemów sieci elektronicznej, aparaty komórkowe, ochrona treści rozmów – to tylko ważniejsze zagadnienia poruszane w tej części podręcznika.

Działalność zespołu telefonu duszpasterskiego na przykładzie Duisburga–Mülheim–Oberhausen przedstawia R. Schettler (s. 151-160). Pomoc w sytuacjach kryzysowych to główne przesłanie prezentowanego ośrodka. Ponad 32% osób szukających porady było zagrożonych samobójstwem, 15,5% próbowało popełnić samobójstwo a 13,2% dwa albo więcej razy podejmowało próbę samobójstwa. Wśród najczęstszych sytuacji kryzysowych Autorka wymienia: problemy więzi z partnerem (małżeństwo, przyjaźń), problemy psychosocjalne, jak: pobyt w zakładzie poprawczym, zakładzie karnym, prostytutka, problemy związane z używaniem środków uzależniających, choroby psychiczne, choroby i związane z nimi ograniczenia psychofizyczne, uczucie utraty powodowane długotrwałą rozłąką, śmierć bliskiej osoby, psychosomatyczne upośledzenia oraz bezrobocie i jego następstwa.

J. Obergassel analizuje inicjatywę „Otwartych Drzwi” podjętą po zakończeniu II wojny światowej. Chodziło o pomoc duchową, religijną i socjalną, jakiej oczekiwały rzesze ludzi po okrucieństwie tej wojny. Po 12 latach działalności stwierdzono, że pomimo wyjścia z kryzysu wojny istnieje wiele nieszczęśliwych, samotnych i bezradnych osób. Autor cytuje definicję „Otwartych Drzwi” z *Lexikon für Theologie und Kirche* i dodaje iż jest to inicjatywa wychodząca naprzeciw poszukującemu człowiekowi, by poprzez kompetentnych i wiarygodnych partnerów rozmowy: duchownych, psychologów, pedagogów, lekarzy i prawników pomóc jednostce w potrzebie. Obergassel bardzo dokładnie przedstawia strukturę organizacyjną oraz zadania „Otwartych Drzwi”

W przedostatnim rozdziale M. Wolfersdorf i K. P. Jörns poruszają problem obecności telefonu duszpasterskiego w społeczeństwie i Kościele. Pierwszy z nich koncentruje się na znaczeniu i funkcji duszpasterstwa przez telefon w ramach psychosocjalnej pomocy. Zwraca uwagę na zapobieganie zjawiskom kryzysu. Formułuje trzy płaszczyzny prewencji: na pierwszej z nich w bezpośrednim związku pozostają: rodzina, szkoła, wspólnota parafialna, społeczeństwo oraz społeczność światowa. Na drugiej płaszczyźnie sytuuje autor instytucje rozpoznające i diagnozujące następstwa sytuacji kryzysowych. Prowadzi to do propozycji psychosocjalnej pomocy i terapii, co stanowi trzecią płaszczyznę prewencji. W dalszej części Wolfersdorf dla ilustracji skali działań duszpasterstwa przez telefon przedstawia w tabelach i wykresach bardzo dokładne dane statystyczne.

Teologia i Kościół wobec duszpasterstwa przez telefon – to zagadnienie przedstawia w swoim artykule K.-L. Jörns. Autor jest znany z wcześniejszych publikacji dotyczących duszpasterstwa w tzw. Telekulturze. Kultura techniczna i sztuka komunikacji są znamionami współczesnej cywilizacji. Człowiek, nie znajdując w swoim otoczeniu uczucia bliskości, szuka go w oddali, a jednocześnie doświadczenie oddalenia sprzyja do zauważenia najbliższego otoczenia. Autor stawia pytanie, jak teologia i Kościół może przyjąć doświadczenie wypracowane przez usługę telefoniczną oraz jak duszpasterstwo przez telefon z właściwą tradycją teologiczną i kościelną może wnieść swój wkład do nurtu czynnej służby człowiekowi? W poszukiwaniu odpowiedzi na powyższe pytania Jörns wskazuje na Dobrą Nowinę jako środek do wewnętrznego uzdrowienia oraz wspólnotę kościelną – wspólnotę wierzących. Telefon duszpasterski to „ekumeniczny dom” dla wszystkich chrześcijan, to szansa pełnego zrozumienia powszechnego kapłaństwa ochrzczonych.

W ostatniej części podręcznika zamieszczone są pomoce ułatwiające poruszanie się po problematyce duszpasterstwa przez telefon. Można więc tam odnaleźć słownik kluczowych terminów (s. 205-225), tablice chronologiczne (s. 228-229), zestawienie bibliograficzne uporządkowane merytorycznie (s. 231-234), ważniejsze dokumenty dotyczące duszpasterstwa przez telefon (s. 235-252), wykaz telefonów duszpasterskich na terenie Niemiec, Austrii i Szwajcarii (s. 253-261) oraz noty biograficzne o autorach i indeks rzeczowy.

Recenzowany podręcznik jest cennym opracowaniem z dziedziny duszpasterstwa indywidualnego. Uwzględnia on przede wszystkim sytuację w krajach niemieckojęzycznych, które mają największe osiągnięcia w zakresie duszpasterstwa przez telefon. Wydaje się, że propozycja Autorów niemieckiego podręcznika jest adekwatna do oczekiwań współczesnego człowieka poszukującego dialogu, otwarcia i akceptacji. Duszpasterstwo przez telefon wychodzi naprzeciw poszerzającej się liczbie osób zagubionych w anonimowości miast, stresów zawodowych, napięć w życiu rodzinnym, brutalizacji życia społecznego, frustracji bezrobociem oraz wielu innym konfliktogennym sytuacjom życia społecznego i jednostkowego. Przedłożony temat, wysunięte propozycje oraz praktyczne rozwiązania mogą być bardzo przydatne dla duszpasterstwa w Polsce. Omawiany podręcznik może być impulsem do zwrócenia uwagi na nową formę duszpasterstwa indywidualnego, tak potrzebną w społeczeństwie pluralistycznym.